



МЕЖДУ СОЦИОЛИНГВИСТИКАТА И ЧУЖДОЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ



Лиляна Лесничкова. *Езикова та ситуация в Унгария. София: Международно социолингвистическо дружество, 2017. 382 с.*

Лиляна Лесничкова принадлежи към новото поколение български унгаристи и е сред най-подготвените университетски преподаватели и изследователи в областта на езиковедската унгаристика. Тя си спечели име на призната специалистка в областта на съпоставителното езикознание, превода, междукултурната комуникация, чуждоезиковото обучение. Лиляна Лесничкова е още преводачка на научна и художествена литература от унгарски и немски език, с интереси и занимания при преподаването на унгарски език в българска среда.

Още в първата си книга, защитена като дисертационен труд – „Изразяване на подбудителност в унгарския език в съпоставка с български“ (2004) – и в последвалите статии, както и в два терминологични глосара, изготвени в съавторство и с учебна цел, Лесничкова демонстрира качества на

подготвена в своята област авторка, проявяваща изключителна добросъвестност и задълбоченост при издирването, прощудирането и коментирването на специфичната научна информация, с вникване в същината на разработваната проблематика.

Неотдавна тя публикува ново изследване – монографията „Езикова ситуация в Унгария“. Това е амбициозен труд, снабден с богата научна библиография от над 300 заглавия, което го прави и особено ценен справочник. А с фактологическото си богатство, съчетаването на различни изследователски методи и множеството приведени примери книгата определено допринася също така за езиковата практика и обучението на студентите унгаристи.

Монографията „Езикова ситуация в Унгария“ е първи по рода си опит у нас, но и в Унгария, да се представи и анализира цялостната съвременна езикова ситуация в тази страна. Породено от интереса на авторката към динамиката в развоя на днешния унгарски език и зачестилите промени в него, а и поради фрагментарността на досегашните разработки върху тази проблематика, изследването предлага системно и сравнително широко познание за унгарското езиково общество, с неговите същностни характеристики. Разглеждат се проблеми на макросоциолингвистиката, тоест на статута, съотношението и синхронното взаимодействие между езици и езикови формации в съпоставителен план, включително и в плос-

костта на езиковата двойка унгарски – български, Това прави изследването колкото актуално, толкова и значимо.

Актуалността на проблема се определя от различни фактори, най-вече чрез комплексно осветляване на ключови въпроси, отнасящи се до състоянието на унгарския национален език и книжовните норми, до взаимоотношенията между езиковите формации и тяхната комуникативна роля в езиковото пространство, до езиковата култура и езиковата политика в страната. Разглеждани са вътрешноезиковите и междуезиковите отношения, наред с динамичното взаимодействие между отделните формации на унгарския език, от една страна, и между унгарския език и езиците, които го обкръжават, от друга. Тези отношения са посочени както в писменото и устното общуване, така и при между-социалните контакти.

Твърде интересно е изследването на езиковата ситуация в интра- и интерлингвален аспект: посочени са взаимодействието и взаимопроникването както между формациите на унгарския език, така и между унгарския и другите езици, съществуващи съвместно в пределите на страната; представено е етноезиковото многообразие, очертана е динамиката на езиковата ситуация в малцинствените общности, като са разкрити количествените и качествените изменения в употребата на малцинствените езици в Унгария през последните десетилетия.

Нови акценти са внесени и при анализа на развойната динамика в съвременния унгарски език, открити по-отчетливо при съпоставката с езиковата ситуация в България. А ретроспективният поглед позволява да се установят историческите предпоставки, обусловили днешния облик на унгарската езикова ситуация, причините за някои актуални езикови явления (например култа към образцовия книжовен стандарт, стигматизацията на нестандартните езикови варианти, степента на англоезичното влияние, дивергентните процеси в езика на задграничните унгарски общности и др.).

Историческата динамика в развитието на унгарската езикова ситуация се анализира в процеса на взаимодействие на езиците и езиковите формации в различните сфери на тяхната реализация.

Книгата е структурирана прегледно в четири части и, освен задължителното въведение и заключение, е снабдена с приложения, използвани източници и резюме на унгарски език. Като откроява целите и задачите на изследването, трудът разглежда (със съответните подглави) последователно: 1. Унгарската езикова ситуация в исторически аспект; 2. Общ вид и специфика на съвременната унгарска езикова ситуация; 3. Развойни тенденции в съвременния унгарски език; 4. Съвременната езикова ситуация в Унгария и България.

На всеки етап от изследването са представени изводи от направените описания и анализи, което дава възможност да се проследи пътят на доказване на работната хипотеза за сложност и динамичност на унгарската езикова ситуация и тясната ѝ зависимост от социалните фактори.

Достойнство на труда са още критичните наблюдения, анализи и обобщения, които дават надежден ориентир за динамиката и тенденциите в езиковия живот на съвременното унгарско общество. За целта е включена впечатляваща по обем научна информация за обекта на изследване. Фактологичният материал обхваща нормативни документи, официални статистически данни; резултати от езиковедски, социологически, демографски, статистически, етнографски и други изследвания; обширен корпус от езикови факти, отразяващи реалните процеси във вербалната комуникация на унгарската езикова общност; изводи от собствени наблюдения върху съвременния речев узус в Унгария и сред унгарското малцинство в съседни страни, от анализ на различни текстове; лични впечатления от езика на медиите, бизнеса, всекидневното общуване и т.н.; резултати от самостоятелно провеждани с друга цел и по друг повод изследвания и пр. Всичко това е подложено

на критичен прочит от авторката, въз основа на който са формулирани основните тези и изводи в изложението.

В това отношение изследването се гради върху постиженията на съвременната теория на книжовните езици, адаптивно приложени към унгарската езикова действителност. Опира се на общите теоретични постановки за езикова ситуация и езикова политика и се насочва към описание и интерпретация на различни аспекти на езиковия живот в съвременното унгарско общество, за да бъдат изведени акценти и собствени заключения, подкрепени с обширната библиография.

В труда „езиковата ситуация“ е работно понятие, определено като „свкупност от езици и езикови формации, които обслужват цялостния процес на общуване в унгарското общество, тяхното състояние и развойни тенденции, взаимодействие и йерархия, социална стратификация и функция“. Това позволява, подчертава авторката, „да се характеризират в статика и динамика основните структурни елементи на унгарската езикова ситуация“.

За да се открие спецификата на унгарската езикова ситуация, са разграничени и анализирани функционалните и структурните особености на компонентите ѝ, представени са сферите на тяхната приоритетна употреба и функциите, които изпълняват. Така се стига до извода, че особеностите на унгарската езикова ситуация произтичат от развойната динамика в социалния и в културния живот на унгарската езикова общност, както и от състоянието на съвременния унгарски език и неговите функции в процеса на общуване.

Особено интересна за българския читател е последната глава, където съвременната езикова ситуация в Унгария се разглежда в съпоставка с българската, откроявайки – съобразно сходните обществени условия – близки проблеми в езиковата ситуация на българи и унгарци. Сравнението позволява разглежданите факти да бъдат анализирани и от типологично гледи-

ще. Обръща се специално внимание на интердиалектите (срв. бълг. мезолекти), както и на твърде сложната езикова ситуация, обусловена и от наличието на държавен стандарт, национален език и езици (диалекти) на етнически малцинства, предимно роми, държавен стандарт и евроанглийски език, който все по-масово навлиза в публичното пространство. Засяга се още въпросът с езика на българите в Унгария, който авторката определя като креолизиран. Пак тук става дума и за предизвикателствата при изучаването на унгарския език, смятан – донякъде пресилено според Лесничкова – за екзотичен и ненаучаем, или поне твърде труден за изучаване, доколкото трудностите съпътстват изучаването на който и да е език.

Поради сложния и многопластов характер на разглежданата проблематика е приложена комплексна методология за описание и анализ, която интегрира различни и взаимно допълващи се изследователски подходи и ракурси. Чрез съчетаването на теоретико-аналитичен, констатиивно-оценъчен и приложно-конструктивен подход се преодолява фрагментарното представяне на езикови прояви, практики, процеси и тенденции сами за себе си, откъснати едни от други; изгражда се по-цялостна научна картина на социолингвистичната действителност в Унгария, с акцент върху условията, в които функционира и се развива днешният унгарски език. Засягат се различни страни на описваните явления, техният социален, функционален и териториален диапазон, определя се мястото им в историята на унгарската езикова ситуация въз основа на вътрешноезиковите, социолингвистичните и екстралингвистичните фактори, определящи посоката на развитието ѝ.

Научната и практическата значимост на изследването може да се търси в представянето на комплексно, систематизирано и обобщено познание за унгарската езикова общност. Описаните актуални езикови явления и конкретни форми на вътрешноезикови и междуезикови контакти и вза-

имодействия (диглосия, двуезичие, многоезичие, пиджинизация, креолизация) разкриват не само динамиката на обществените процеси и тяхното отражение в унгарския език, но и някои социокултурни особености на унгарското общество.

Цялостната характеристика на съвременната езикова ситуация в нейната многоаспектност, сложност и противоречивост с набелязване на перспективите в развоя ѝ постига не просто обединяване на знания за отделните измерения и фактори, а синтез с цел разкриване на взаимовръзките между тях и изясняване на социалната същност на унгарския език. Подобно знание дава възможност да се вникне в особеностите на книжовноезиковото състояние и речевата практика.

Важно е, според авторката, и обглеждането на съвременните тенденции в обозримо бъдеще, за да се прогнозира някои общи посоки в еволюцията на унгарската езикова ситуация и на тази основа да се предприемат мерки за усъвършенстване на езиковата практика, за провеждането

на адекватна и ефективна езикова политика, насочена към промени в кодификацията, към въвеждане на нови методи и похвати в езиковото обучение, към повишаване на езиковата култура в обществото и т.н. От правилната постановка и решаването на актуалните проблеми зависи доколко успешно ще бъде осъществена цялостната езикова стратегия на страната.

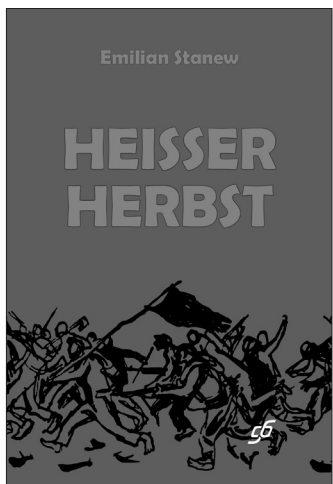
Като представя и интерпретира важен социолингвистически проблем, запознавайки ни със съвременния развой, но и с историята на унгарския език, и акцентира върху сходни проблеми в България, монографията „Езиковата ситуация в Унгария“ на Лиляна Лесничкова определено е важно приносно изследване, което ще допринесе както за обогатяването и развитието на социолингвистичните проучвания, така и за развитието на българската езиковедска унгаристика и чуждоезиковото обучение.

ЙОНКА НАЙДЕНОВА

Институт за литература – БАН

✉ jnajdenova@abv.bg

НАЙ-СЕТНЕ И ВТОРИЯТ ТОМ НА „ИВАН КОНДАРЕВ“ НА НЕМСКИ ЕЗИК



Emilian Stanew. Heisser Herbst. Sofia: Съюз на филолозите България, 2020. ISBN 978-954-92921-7-6

Още преди романът „Иван Кондарев“ от Емилиян Станев да бъде напълно завършен и изцяло да се появи на български, през 1963 г. немското издателство „Volk und Welt“ (Берлин) публикува първите му две части (том 1) под заглавието „Heisser Sommer“ („Горещо лято“). Преводът е дело на Барбара Спаринг. Поради различни причини тогава последните две части на романа (том 2) не са преведени и не са публикувани на немски. Едва сега стана възможно да бъде представен пред немската читателска аудитория романът в цялостния му вид – този път под заглавие „Heisser Herbst“ („Гореща есен“) (738 с.). Преводачка е Доротей Коленбах, която